

LÄKSE 10

1. Dät Middaieten is kloor

53.

(Bie Famielje Janssen is dät älke Middai wier dätsälge. Babe ropt tou't Middaieten, man nemens kumt. Dan fangt hie oun tou skeelden, un toulääst lokket hie mäd Swäitigaiden. Dät hälpt.)

- Babe: Bäidene, kume jie tou't Middaieten?
- Karsten: Fluks, iek mout noch mien Bielde tou Eende moalje!
- Silke: Iek wol noch gau wäl anroupe. Wät rakt et dan dälich tou Middai?
- Babe: Fisk!
- Silke: Noa, dät mai iek nit.
- Babe: Man du kumst! Dan koast du een Buutje kriege.
- Karsten: Fisk, hmm, iek bruke bloot noch fieuw Minute.
- Geesche: Iek roupe Rieke noch gau ieuwen an.
- Babe: Noa, dät dääst du nit! Kum nu! Uurs wät dät Ieten koold.
- Geesche: Iek kon Riekes Telefonnummer nit fiende.
- Karsten: Iek bruke bloot noch een poor Minute.
- Babe: Mout iek dan eerste dul wäide? Jie kume nu fluks deel tou't Ieten! Moaket foudels!
- Geesche: Fluks! Aan Ogenblik noch.
- Babe: Dät rakt uk noch wät ätter't Ieten, wan jie nu kume – is mäd Hiembäien!
- Karsten: Iek kume.
- Silke: Iek kume!
- Geesche: Iek kume!
- Thea: Kriege iek uk 'n Ies?

reke	rakt	roate	roat	geben, vorhanden sein
- Wät rakt dät tou Middai? - Dät rakt Fisk.				

G 29 Der Imperativ

Der Imperativ von **kume** und **nieme** hat im Singular die Form der 2. Person Präsens Singular ohne die Endung *-st*.

du kumst	du <i>kommt</i>
du nimst	du <i>nimmst</i>

Kum! Kumet!	<i>Komm!</i> <i>Kommt!</i>
Nim! Niemet!	<i>Nimm!</i> <i>Nehmt!</i>

2. Ieten un Drinken

Mäddenmail -e (n)

Butere, - (f)	Frühstück
Mätwust, -e (f)	Butter
Hunich, - (m)	Mettwurst
gans Swotbrood, -brode, (n)	Honig
Stute, -n (m)	Laib
	Schwarzbrot
	Weißbrot

Eeuwendieten (n)

Bjoor, Bjore (n)	Abendbrot
Broaden, - (m)	Bier
Brood, Brode (n)	Braten
Sies, - (m)	Brot
	Käse

Middaiieten (n)

Fisk, -e (m)	Mittag
Tuwwelke, - (f)	Fisch
	Kartoffel
Stip, -pe (n)	Soße
Wien, -e (m)	Wein

Peslain / Potslain (n)

Petälje, -n (f)	Geschirr
Koafjepot, -te (m)	Flasche
Teepot, -te (m)	Kaffeekanne
Teekop, -pe (m)	Teekanne
Koafjekop, -pe (m)	Teetasse
Glääs, Gleze (n)	Kaffeetasse
	Glas

Teedrinken

Koafjebeschüüt, -e (n)	Teetrinken
Torte, -n (f)	Kekse zum Tee oder Kaffee Torte

Skriewu ap!

Antworte auf die folgenden Fragen und überlege dir selber weitere!

1. Wät rakt et dälich tou't Mäddenmäil?

2. Wät kumt deer tou Middai ap dän Disk?

3. Wät rakt dät dussen Ättermiddai tou'n Tee?

4. Wät rakt dät äuwech tou't Eeuwendieten?

- 5.

G 30 Die Hilfsverben dure, muge und wäide

	dure dürfen		muge mögen		wäide werden	
	Präs.	Prät.	Präs.	Prät.	Präs.	Prät.
iek	dure	doarste	mai	moate	wäide	wuud
du	duurst	doarstest	maist	moatest	wätst	wuust
hie/ju/et	duurt	doarste	mai	moate	wät	wuud
wie/jie/jo	duren	doarsten	mugen	moaten	wäide	wuden
<i>Partizip:</i>	doarst		moat		wuden	

**iete
drinke**

it
drinkt

eet
droank

ieten
droanken

*essen
trinken*

Skrieuw ap!

Schreibe dir einige Stichwörter zu den Fragen auf und erzähle dann!

1. Wät maist du jädden tou Middai?

2. Un wät maist du nit jädden iete?

3. Wät krichst du tou't Mäddenmäil?

4. Un wät itst du jädden tou't Eeuwendieten?

5. Bääst du een Slikkertaaske un maist jädden Kouke un Torte?

**fiende
hälpe**

fint
hälpt

foont
holp

funen
holpen

*finden
helfen*

G 31 Objektformen des Pronomens

<i>Subjektform</i>	<i>Objektform</i>		
	<i>Vollform</i>	<i>Kurzform</i>	
iek	mie	-	<i>mir, mich</i>
du	die	-	<i>dir, dich</i>
hie; er (unbetont)	him, ene (unbetont)	-	<i>ihm, ihn</i>
ju; ze (unbetont)	hier, ze (unbetont)	-	<i>ihr, sie</i>
et	et, dät, him	't	<i>es, ihm</i>
wie	uus	-	<i>uns</i>
jie	jou	-	<i>euch</i>
jo; ze (unbetont)	him, ze (unbetont)	-	<i>ihnen, sie</i>

Merke!

Die Form „him“ wird vor allem nach Präpositionen und als Dativobjekt verwendet.

z. B. *Iek häbe ze blouked, man nit mäd him boald.* –
Ich habe sie gesehen, aber nicht mit ihnen gesprochen.

Tou äiwjen! (1)

1. Übersetze die folgenden Sätze ins Deutsche!

- a) Hääst du ze koped? _____
- b) Wie häbe ze blouked. _____
- c) Häd er wät kweden? _____
- d) Wie dwo 't foar jou. _____
- e) Hääst du 't boalde kloor? _____

2. Übersetze ins Saterfriesische und benutze die unbetonten Formen oder auch die Kurzform!

- f) Sie haben sie bekommen. _____
- g) Hat er schon gegessen? _____
- h) Ich hole es morgen ab. _____
- i) Wir müssen es tragen. _____
- j) Vater hat sie mir gegeben. _____

Tou äiwjen! (2)

Höre die Erzählung „Wät Mäme bie't Mäddenmäl toankt“ und setze die fehlenden Begriffe in die Lücken!

54.

Wät Mäme bie't _____ toankt:

Wät skällen wie fonnemiddai _____? Iek leeuwe, iek wol man
_____ boake. Ponkouken sunt redelk tou moakjen, un do
_____ mugen ze jädden. Karsten mai ze soo _____ -
wan iek nit _____, dan nimt hie fluks träi mädeens. Un wan Silke
dät _____, dan wol ze uk fluks träi häbe. Dan sunt ze fluks
_____ un foar uus blift deer niks moor uur.

Ätterdäm rakt dät aan _____. Iek iete him mäd Skil, man do
Bäidene wollen him ljauer _____ Skil iete.

Fillicht spändierje iek uk een _____ ätter't Ieten. Iek häbe noch wät
Hiembäien inne _____ un iek leeuwe, iek wol ze man
_____, uurs wäide ze noch oold, un dät wol iek ja uk nit jädden.

G 32 Infinitiv I und II

Infinitiv I	Infinitiv II	Infinitiv I	Infinitiv II
-e	-en	-je	-jen
here >	heren	fräigje >	fräigjen
fiere >	fieren	laachje >	laachjen

Infinitiv I wird verwendet:

1. nach Hilfsverben

Ju kon **laachje**.
Sie kann lachen.

Wolt du **fiere**?
Willst du fahren?

Jo wülen dät **here**.
Sie wollten es hören.

Infinitiv II wird verwendet:

1. nach **tou**

laachje > **tou laachjen**

fiere > **tou fierer**

here > **tou heren**

2. nach Verben der sinnlichen Wahrnehmung

Iek sjo dät kumen.
Ich sehe es kommen.

Iek here jou balen.
Ich höre euch reden.

Iek sjo die wächfieren.
Ich sehe dich wegfahren.

3. im allgemeinen substantivischen Gebrauch

dät Laachjen (das Lachen), dät Fieren (das Fahren)

3. Een sunnerboar Eeuwendieten

Femke: Wier blift Rita dan? Iek häbe al träie tou't Eeuwendieten rupen.

Luud: Iek saach Rita juust noch bute ap't Rääd fierien. Wierum hääst du dät soo drok? Iek häbe mie al wunnert, dät wie dälich al so ädder tou Eeuwend iete. Dät is daach eerst Klok säks! Iek bän bute noch goar nit kloor.

Femke: Iek wol uum Klok sogen bie Lene weze. Anke kumt uk.

Luud: Un deeruum mouten wie aal um säks Eeuwendbrood iete? Dät is daach nit tou leeuwen! Iek häbe noch goar naan Smoacht.

Femke: Iek stounde smäidens ädder uk al um holich sogen ap, uum mäd die dät Mäddenmäil tou ieten. Un dan bän iek uk noch nit smoachtich!

Luud: Och noa? Un uum Middai? Skällen wie Ijauer uk eerst uum Klok een Middai iete – un nit uum twelich?

Femke: Juust! Dät Ieten stoant foar die uum twelich ap'n Disk. Dan konnen wie daach insen foar mie uum säks Eeuwendbrood iete.

Luud: Hääst du dan al Smoacht?

Femke: Iek? Ännelk noch nit. Iek moakje dät Eeuwendieten je foar jou un nit foar mie. Iek kriege bie Lene noch wät tou ieten.

Luud: Dan wol iek dälich uk twäie Eeuwendieten häbe. Insen touhope mäd die, deer iete wie dan wieder nik. Un äters noch insen mäd Steffen.

Wät rakt et tou't Eeuwendieten?

Soppe	Suppe	Rinderbroaden	Rinderbraten	Bone	Bohnen
Tuwwelke	Kartoffeln	Swienebroaden	Schweinebraten	Ate	Erbsen
Ries	Reis	Skinke	Schinken	Wuttele	Möhren
Nudeln	Nudeln	Honestilte	Hähnchenschenkel	Zeloat	Salat
Klüten	Klöße	Späk	Speck	Gräinkool	Grünkohl
Pudding	Pudding	Ies	Eis	Goarte	Grütze

Tou äiwjen! (3)

Ergänze die korrekte Verbform.

1. Wieruum mouten wie dälich so ädder _____ (*kume*)?

2. Iek häbe him _____ (*bale*) heerd.

3. Dät _____ (*nöigje*) nimt neen Eende.

Rakt dät
wät tou
ieten?

4. Dät is daach nit tou _____ (*leeuwe*)!

5. Iek kon wäil allenich _____ (*fiere*).

Konnen jie
nit here?

6. Sjuchst du him al _____ (*kume*)?

7. Iek hoalje uus wät tou _____ (*drinke*).

8. Wollen wie boalte wät tou Eeuwendieten _____ (*häbe*)?

9. Jo bale tou fuul bie't _____ (*iete*).

10. Iek mout dät noch gau ieuwen tou Eende _____ (*moalje*).

Du blifst
sitten.

Dät is daach
nit tou
leeuwen!

Hier is niks
tou
kriegen.

Kon iek 'n
bitje drinke?

Tou äiwjen! (4)

Übersetze ins Saterfriesische!

Gestern Abend waren wir bei Lene. Dort gab es viel zu essen und zu trinken. Wir lachten und redeten, bis wir Lenes Mann Mark kommen sahen. Da wollten wir gehen. Aber Mark wollte noch mit uns reden. Das Erzählen nahm kein Ende. Es wurde zwölf Uhr, bis wir endlich nach Hause fahren konnten.

G 33 Die Formen von „kein“ im Vergleich zu denen von „ein“

<i>Singular</i>		<i>Plural</i>	
aan Boom <i>ein Baum</i>	naan Boom <i>kein Baum</i>	Bome <i>Bäume</i>	neen Bome <i>keine Bäume</i>
een Bloume <i>eine Blume</i>	neen Bloume <i>keine Blume</i>	Bloumen <i>Blumen</i>	neen Bloumen <i>keine Blumen</i>
een Blääd <i>ein Blatt</i>	neen Blääd <i>kein Blatt</i>	Bledere <i>Blätter</i>	neen Bledere <i>keine Blätter</i>

Tou äiwjen! (5)

Kreuze an, welche der folgenden Abbildungsreihen zu den Sätzen passen!

1. Hier sunt twäin Apele, träi Twiege, naan Boom un een Bloume.

2. Hier sunt träi Twiege, neen Apele, neen Bloumen un twäin Bome.

3. Hier sunt two Bloumen, aan Boom, träi Apele un naan Twiech.

4. Hier sunt neen Bome, two Bloumen, neen Twiege un fjauer Apele.

4. Wät bie Disk soo boald wät

Höre zu und wiederhole die Sätze!

- Nu loang man tou!
- Kon iek insen dän Sies häbe?
- Welt du moal ju Butere ruurloangje?
- Fluks, iek nieme mie eerst säärm wät.
- Nim man, deer is noch genouch ap'n Disk!
- Wan dät Nöigjen goar neen Eende nimt.
- O, wie häbe äuwech je sun smoakelgen Sies ap'n Disk.
- Tjo Soarten häbe iek koped. Deer mout ännelk foar älk wät deerbie weze.
- Smoaket die Tee? Dät is een uur Soart.
- Die smoaket goud. Dän koast du foar mie noch insen wier koopje.
- Rakt dät uk wät Swäites?
- Deer stoant Hunich ap'n Disk.
- Wier is ju Butere wäil?
- Hier, iek häbe ze. Bäte dän Teepot.
- Du kikst so – wät moatest du häbe?
- Iek moate wäil 'n Doaler Mätwust häbe.
- Kon iek noch aan Kopful Tee häbe?
- Jee, fonsäärm, iek loangje die fluks dän Teepot ruur.
- Skäl iek jou insen wät Näies fertälle?
- Baal nit so fuul, it nu!

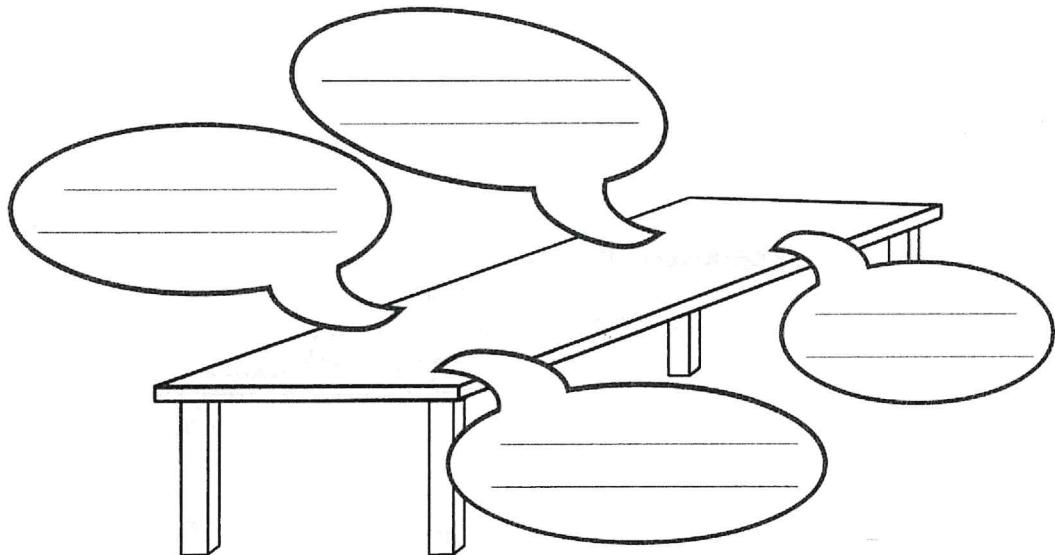
G 34 Weitere regelmäßige Verben

Es gibt zwei Klassen von schwachen Verben, nämlich solche, die im Präsens mit -e enden und solche, die auf -je enden.

fäile	fält	fäilde	fäild	<i>führen</i>
bruke	bruukt	brukte	bruukt	<i>brauchen</i>
koopje	kopet	kopede	koped	<i>kaufen</i>
smoakje	smoaket	smoakede	smoaked	<i>schmecken</i>

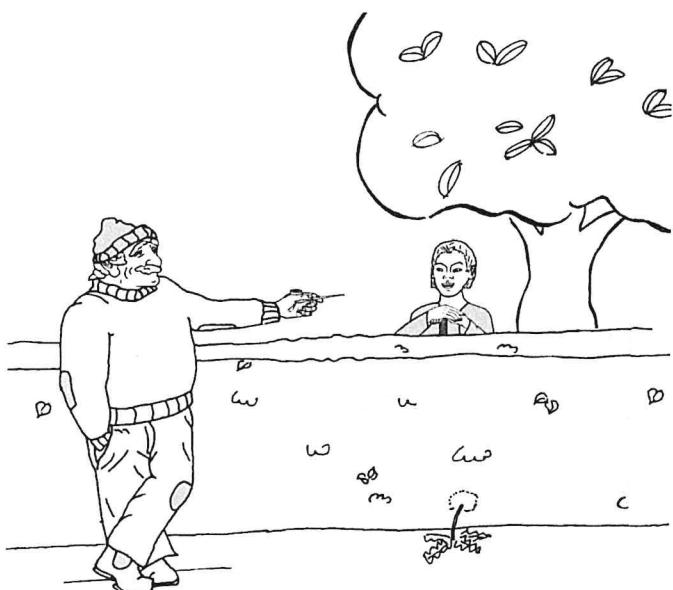
Schreibe auf! (3)

Erfinde selber ein Tischgespräch und schreibe es in die Sprechblasen!

5. Ieuwen bale uur de Häge wäch

57.

- Wilm: Wät rukt dät soo bie jou! Hääst du al wier wät anbaanje lät, Frauке?
- Frauke: Wo meenst du dät, Wilm? Un wät hat hier „al wier“!?
- Wilm: Deer lukt sun Röäk fon Tuwwelke-Briekät ätter uus hääruur, dän kanne iek daach.
- Frauke: Och jee? Man bie uus rakt et dälich Nudele. Kiek man Ijauer in dien oaine Köken ätter!
- Wilm: Un deer kumt uk Rook uut jou Ougefaltunne.
- Frauke: Wät, deer kumt Rook hääruut, kwääst du? Dan wol iek gau Woater hoalje.
- Wilm: Iek häbe hier al aan Ommer mäd Woater. Nim insen ju Steelpe hooch! Oha, du moastest sogoar dän Ietelpot wächsmiete!
- Frauke: Baal nit so fuul, Wilm! Jee, dät sunt Tuwwelke un die Ietelpot is uk stukken. Bääst du nu toufree?
- Wilm: Jee, dät bän iek. Iek häbe mäd Riekoa wädded, of du Nudele of Tuwwelke anbaanje lät hääst – un iek hiede Gjucht!

Woudelieste

addeel	hinunter, herab
addeelkume	herunterkommen
allenich	alleine
anbaanje	anbrennen
annelk	eigentlich
Ate, - (f)	Erbse
ätterdäm	hinterher
Bjoor, Bjore (n)	Bier
Bone, -n (f)	Bohne
Broaden, -e (m)	Braten
Brood, Brode (n)	Brot
bute	draußen, außen
Butere, - (f)	Butter
Buutje, -ne (n)	Butterbrot
Doaler, -e (m)	Scheibe; Taler
do uur	die anderen
dure	dürfen
Eende, -n (n)	Ende
et, dät, him	es, ihm (Objektform)
fäile	fühlen
fiende	finden
Fisk, -e (m)	Fisch
foudels	vorwärts
gleik läite, sik liekje	gleich aussehen
goar naan	gar kein
Goarte, - (f)	Grütze
Gräinkool, - (m)	Grünkohl
here (ap wäl here)	gehorchen
Hiembäie, -n (f)	Himbeere
hier, unbetont: ze	ihr, sie
him, unbetont: ene	ihm, ihn
him, unbetont: ze	ihnen, sie
Honestilte, -n (m)	Hähnchenschenkel
hooch	hoch, empor
Hunich, (m)	Honig
Ies, (n)	Eis
Ietelpot, -te (m)	Kochtopf
Ieten, - (n)	Essen
Klüte, -n (f)	Kloß
Koafjebeschüüt, - beschüte (n)	Kekse zum Tee oder Kaffee
Koafjepot, -te (m)	Kaffeekanne
Köiltruhe, -n (f)	Gefriertruhe
koold	kalt
Kop/Kopful Tee	Tasse Tee
laachje	lachen
Läkkersnute, -n (f), Slikkersnute, -n (f)	Naschkatze
lät	lässt
lokje	locken
Mäddenmäil, -e (n) historisch: Bräitied	Frühstück

mädeens	auf einmal
Mätwust, -e (f)	Mettwurst
Middaiieten, - (n)	Mittagessen
Middege	Mittage
naan	kein (m)
neen	kein (f/n), keine
nöigje	anbieten , zu etwas auffordern
Nudel, - e (f)	Nudel
oain, oainsk	eigen
Ommer, -e (m)	Eimer
Ougefaltunne, -n (f)	Mülltonne
Petälje, -n (f), Buddel, -e (m)	Flasche
Ponkouken, -e (m)	Pfannkuchen
Pudding (m)	Pudding
redelk	leicht, mühelos
reke	geben
Ries (m)	Reis
Röäk, -e (m)	Duft, Geruch
Rook, (m)	Rauch
ruke	riechen
ruurloangje	herüberreichen
ruutnieme	herausnehmen
Schöölken, -e (n)	Untertasse
skeelde	schimpfen
Skil, -le (n)	Schale, Hülle
Sinke, -n (n)	Schinken
smäidens ädder	frühmorgens
smoachtich	hungry
sogoar	sogar
Soppe, -n (f)	Suppe
Späk, (n)	Speck
spändierge	spendieren
Steelpe, -n (f)	Deckel
Stip, -pe (n)	Soße
Swäites	Süßes
Swäitigaid, -en (f)	Süßigkeit
Swienebroaden, -e (m)	Schweinebraten
't	ihm, es (kurze Objektform)
Teepot, -te (m)	Teekanne
tou gjuchter Tied	zur rechten Zeit
Tuwwelke, -n (f)	Kartoffel
Tuwwelke-Briekät	Kartoffelbrikett
wächsmiete	wegwerfen
wädje	wetten
Wien,-e (m)	Wein
wunnerje	wundern
Zeloat, -e (m)	Salat

